

(nşr. Hilmi Muhammed Fûde), Beyrut 1399/1979, I, 202; İbn Fûrek, *Mücerredü Makâlât*, s. 53; Kâdî Abdülcebbâr, *el-Mugnî*, V, 207-208; XXII, 215; Abdülkâhîr el-Bağdâdî, *el-Esmâ' ve's-sıfât*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 497, vr. 158^{a-b}; Kuşeyrî, *et-Tahbîr fi't-tezkîr* (nşr. İbrâhim Besyûnî), Kahire 1968, s. 39; Gazzâlî, *el-Makşadü'l-esnâ* (Fazluh), s. 86, 173-174; Fahreddin er-Râzî, *Levâmi'u'l-beyyinât* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Beyrut 1404/1984, s. 229-230.

BEKİR TOPALOĞLU

KÂHİN

(الكاهن)

Gizli ilimleri bildiğini
ve gaipten haber verdiğini
ileri süren kişi.

Kehanet, sezgi veya bir tür ilhamla yahut bazı işaretlerin yorumuyla ileride meydana gelecek olayları önceden görme ya da haber verme, gizli veya esrarengiz bilgiyi ortaya çıkarma işi yahut sanatı, kâhin ise bu işi yapan kişidir. Grekçe *mantis*, Latince *vates* kelimelerinin Arapça karşılığı olan kâhinin menşei tartışmalıdır. Kelimenin "ayakta durmak" anlamında *kwn* kökünden, "eğilmek" anlamında ki Akkadça *kanudan* veya "bolluk" mânâsına gelen Süryânice *kahhnden* ya da "bir mâbedin tesisi" anlamındaki *k(w)n* den geldiği ileri sürülmektedir (DBS, X, 1197; IDB, IV, 877).

Kâhin kelimesi Batı Sâmilîleri'nde bir cemaat adına kurban takdimi, ulûhiyyet nezdinde bu cemaati temsil, ulûhiyyetin emirlerinin açıklanması ve arzularının önceden bilinmesi gibi görevler üstlenen kişiyi ifade etmektedir (*EI*² [Fr.], IV, 439). Dolayısıyla kâhin hem kurban takdimi, mâbedin hizmet ve muhafazası görevini hem de ulûhiyyetle cemaatin irtibatını sağlama, ulûhiyyetin planlarını anlama ve arzularını önceden bilme görevlerini kendinde toplamıştır. Bu sebeple İbrânice'de *kohen* kelimesi "din adamı" anlamı taşımakta ve bu kavram sadece Yahve inancının din adamları için değil Mısır (Tekvîn, 41/45, 50; 46/20; 47/26), Filisti (I. Samuel, 6/2) ve Baal (II. Krallar, 10/19) kâhinleri için de kullanılmaktadır. İbrânice kohenin Arapça'daki kâhinle alâkası vardır. Fakat çeşitli sebepler kâhinin diğer görevlerini ön plana çıkarmış, böylece Arapça'da bu kavram "gelecekte haber veren" mânâsında kullanılmıştır.

Kehanet vahiyden, falcılıktan, bilimsel ve istatistik öngörüden farklıdır. Falcılığın konusu daha sınırlı, amacı daha belirgindir. Kehanet ise falcılıktan kapsam

lıdır ve falda olduğu gibi çeşitli araçlar kullanmanın yanında hiçbir araç kullanmaksızın sadece sezgi gücüne dayanarak yapılabilmesi yönüyle ondan ayrılmaktadır.

İnsanoğlunun görünmeyen ve bilinmeyen merak etmesi, geçmişteki bilinmezlerden çok geleceğin kendisine neler hazırladığını bilme arzusu onu birtakım şeyler yapmaya sevk etmiş, tarih boyunca bunun için çeşitli yolları denemiştir. İlâhî vahiy ve bilimsel tahminler dışında gelecekte haber vermek ve bilinmeyen anlamak için insanlar, ya bazı yetenekler vasıtasıyla ve birtakım varlıklarla irtibat kurma yoluyla veya bazı eşya ve davranışların yorumlanmasıyla bilgi edinmeyi denemişlerdir. Bu sebeple kehaneti tabii yahut sezgisel ve sunî ya da bazı şeylerden sonuç çıkarıcı olmak üzere iki kısma ayırmak mümkündür. Tabii kehanet, bazı görünmez varlıklar yardımıyla ya da kişiye özgü bazı yeteneklerle yapılan geleceğe ait tahminde veya yorumda bulunmak şeklinde açıklanabilir. Kâhin çeşitli riyâzet ve meditasyon yollarıyla kendinden geçip trans haline gelmekte, bu esnada gözle görünmeyen varlıklarla irtibat kurup onlardan bilgi aldığını iddia etmektedir. Tabii kehanetin farklı şekilleri arasında bu tür vecd halinde gaipten verilen haberlerle (oracle) rüya tabirleri önemli yer tutmaktadır. Rüya tabiri eski Yunan'da oldukça gelişmişti, "oracle" ise bir kâhinin trans halinde söyledikleridir. Söylenenlerin gerçekte dua edilen ulûhiyyetten geldiğine inanılmaktadır. Bunların bir kısmı anlaşılabilir ifadelerdir ve usta yorumcular gerektirmektedir. Bu kişiler çeşitli dinlerde oldukça etkili uzmanlar sınıfı oluşturmışlardır. Delfi kehanetleri veya efsanevî Sıbyl'ler'e nisbet edilen sözler bu türdendir.

Sunî veya bazı şeylerden sonuç çıkarıcı kehanetlerin farklı çeşitleri olmakla birlikte bunlar temelde insan, hayvan veya başka canlı varlıkların bazı davranışlarının gözlemlenmesi ve yorumlanmasına ya da cansız maddelerle irtibat kurmaya yahut onları kullanmaya dayanır. Eski Roma'da devlet dininin önemli bir yönünü teşkil eden, kuşların uçuş şekli ve seslerinden anlam çıkarma, Etrüskler'de, Mezopotamya'da ve Roma'da yaygın olan hayvanların iç organlarının veya ateşe atılan çeşitli nesnelerin aldıkları şekillerin yorumuyla yapılan kehanetler bunlardandır (bk. FAL). İbrânîler, ruh çağırma ve ruhlarla konuşmayı da (necromancie) bir

tür kehanet olarak görüyorlardı (I. Samuel, 28/8; İşaya, 8/19).

Kehanet çok eski dönemlerden beri dünyanın her tarafında yaygın olarak bulunuyordu; bugün de her kültür düzeyinde kehanetin çeşitli türleri (astroloji, bil-lûr küre ile fal bakma, el falı, kâğıt falı vb.) belli ölçüde yaşamaktadır. İbrânîler'in temas kurdıkları eski Mısır, Çin, Bâbil ve Kalde'nin putperest kavimlerinde kehanet oldukça yaygındı (Tesniye, 18/9-12; I. Samuel, 6/2; İşaya, 19/3; Hezekiel, 21/26-27; Daniel, 2/2; Resullerin İşleri, 16/16). Kehanetle ilgili çeşitli teknikler Mezopotamya menşeli olup Akkadlar döneminde yayılmıştır. Hititler'de de gerek tanrıların isteklerini öğrenip onları memnun etmek gerekse savaş kazanmak için çeşitli kehanet türlerine sıkça başvuruluyordu. Eski Yunan'da mantis adı verilen kâhinlerin yanında kehanet tanrısı Apollon'un Delfi'deki tapınağında da kâhinler bulunuyordu. Eski Roma, Çin, Hindistan ve Japonya'da, İslâm öncesi Türkler'de kehanetin birçok türü mevcuttu.

Geleceği keşfetme ve bilinmezi anlamının meşrû yolları kabul edilen peygamberî haber, sâdık rüya, Urim ve Thummim yolu dışında yahudiler çeşitli kehanet türlerini uygulamışlar, bunun için yalancı peygamberlere, ücretle iş yapan kâhinlere ve falcılara başvurmuşlardır. Eski Ahid kehanetle ilgili olarak "terafim" (Tekvîn, 31/19, 30; Hâkimler, 17/5, 18/18-26), "hartummim" (Daniel, 1/20; 2/2, 4, 10), "hakamim", "qesem" (miqşam), ayrıca "nahaş", "keşafim" ve "meonen" gibi tabirler kullanılmaktadır (DB, II/II, 1445-1446).

Kehanet putperestlikle çok yakından bağlantılı olduğu için Yahudilik'te yasaklanmış, kâhinlerin öldürülmeleri emredilmiştir (Levililer, 19/26, 31; 20/6, 27; Tesniye, 18/9-12). Kehanette bulunan İsraili de öldürülecektir. Şeriata göre kâhin sahtekârdır ve ona uyan büyük günah işlemiştir. Peygamber Yeremya sahte peygamberler, falcılar, düşçüler, münecimler ve afsuncuların dinlenmemesi gerektiğini vurgulamaktadır (Yeremya, 27/9). Peygamberler sadece halk nezdinde değil Yahuda ve İsrail kral saraylarında da kehanete karşı mücadele etmişlerdir. Kitâb-ı Mukaddes sonrası Yahudiliğinde de kehanete iyi gözle bakılmamış, ancak kabalistik ve halk Yahudiliğinde kehanetin bazı türleri kullanılmıştır. Hristiyanlık'ta da kehanet tasvip edilmemiştir. Gerek Yeni Ahid'de gerekse Yeni Ahid sonrası dönemde kilise kehanete karşı savaş açmış,

kilise babaları kehanetin her türüyle mücadele etmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

H. Lesetre, "Divination", *DB*, II/II, s. 1443-1448; J. Auneau, "Sacerdoce", *DBS*, X, 1170-1254; R. Abba, "Priests and Levites", *IDB*, IV, 877; G. V. D. Leeuw, *La Religion*, Paris 1970, s. 371-375; Belkis Dinçol, "Hititlerde Fal ve Kehanet", *Arkeoloji ve Sanat*, sy. 4-5, İstanbul 1979, s. 6-10; T. Fahd, "Kâhin", *EP* (Fr.), IV, 438-440; M. R. P. McGuire, "Divination", *New Catholic Encyclopedia*, Washington 1967, IV, 913-915; E. M. Zuesse, "Divination", *ER*, IV, 375-381.

ÖMER FARUK HARMAN

□ KELÂM. Dileciler genelde kâhini "gelecektek haber veren kişi" olarak tanımlarken Râgıb el-İsfahânî geleceğe ait olaylardan haber verene "arrâf", geçmişte meydana gelip gizli kalan haberleri ortaya çıkarana lara da kâhin dendiğini belirtir (*el-Müfredât*, "khn" md.). Hattâbî ise kehanetin fal, ırâfe, remil, ilm-i nücum vb. gaipen haber verme çeşitlerini içine alan umumi bir terim olduğunu söyler (*Me'âlimü's-Sünen*, IV, 212). Bazı nefislerin özelliğinden dolayı tabii veya cinlerle irtibat kurma, yıldızlarla temasa geçme şeklinde kesbî olduğu söylenen kehanet (İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "khn" md.; Fahrreddin er-Râzî, *es-Sırrü'l-mektûm*, vr. 5^{a-b}), "beşerî ruhların cin ve şeytan gibi soyut varlıklarla ilişkiye girerek onlardan meydana gelecek olaylar hakkında bilgi edinmesi" şeklinde tarif edilir (Taşköprizâde, I, 364; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1524). İnsan nefsinin gaybî ve yüksek ruhanî varlıklarla ilişkiye girme özelliği üzerinde duran İbn Haldûn'a göre bu özelliğin en üst düzeyine mazhar kılınan peygamberler vahyi vasıtasız olarak alma imkânına sahiptirler. Fıtratları zayıf olanlar ise kristal kap, hayvan kemiği, kafiyeli sözler, kuş ve hayvan hareketleri gibi hissî veya hayalî vasıtaları kullanıp soyut varlıklarla irtibat kurmaya çalışırlar. Bunlar üstün ruhî yeteneklere sahip olmadıkları için edindikleri bilgiler genellikle eksik ve yanıltır (*Mukaddime*, I, 411-413). İbn Haldûn, nübüvvet ve kehaneti gaybla bağlantı kurma açısından aynı kategori içinde mütalaa ediyorsa da öznelarının farklı yeteneklere ve bilgi kaynaklarına sahip olmaları sebebiyle ikisini birbirinden ayırır.

İslâm'dan önce kehanet yaygın olup kâhinlerin cin ve şeytanlarla irtibatlı oldukları kabul edilirdi. Câhiliye Arapları'na göre dünyanın idaresinde ruhlar Tanrı'nın ortak ve yardımcıları konumunda olup sadete ulaşma veya felâketlerden korunma onların sayesinde mümkündü (Cevâd

Ali, VI, 705-706). Şairler gibi kâhinlerin de göğre çıkıp meleklerin konuşmalarını dinleyen cinlerinin bulunduğuna inanılırdı (bk. KARÎN). Nitekim Câhiz, Müseylime'nin "reiy" sahibi bir kâhin olduğunu kaydederken (*Kitâbü'l-Hayevân*, IV, 370) Mâverdî, "beşâirü'n-nübüvve" çerçevesinde Hz. Peygamber'in nübüvvetini haber veren kâhinlere örnekler verir ve Sevâd b. Karîb'i bunlar arasında sayar (*A'lâmü'n-nübüvve*, s. 103-107). Câhiliye döneminde kâhinlerin fert ve toplum hayatında da önemli bir yeri vardı. İnanişaya göre onlar ihtilâfları çözer, rüyaları tabir eder, kayıpları bulur, zina olaylarını belirler, hırsızlık ve adam öldürme gibi cürümleri aydınlatır, hastalıklara şifa bulurlardı. Ayrıca bir kabileye savaş ilân edileceği zaman kâhinlere danışılır, toplumsal ihtilâflarda ve aile anlaşmazlıklarında hakemliklerine başvurulur, gelebilecek her türlü felâketi önceden haber vermeleri istenirdi. Bu sebeple kabilelerin özel şair ve hatipleri yanında kâhinleri de bulunur ve işleri karşılığında "hulvân" denilen bir ücret alırlardı. Kâhinler secili ve kafiyeli ifadelerle kısa ve âhenkli cümleler kullanır; yer, gök, ay, güneş, gece, gündüz üzerine yemin ederek kehanete başlarlardı. Birçok ünlü erkek ve kadın kâhin arasında eskilerinden biri tek eli, tek gözü ve tek ayağının bulunduğu ve yarım insan şeklinde olduğu söylenen Şık, bir başkası ise kafatası dışında vücudunda kemik bulunmadığına ve kumaş gibi dürülebildiğine inanılan Satîh'ti. Diğer meşhurlar arasında Hanâfir b. Tev'em el-Himyârî, Sevâd b. Karîb ed-Devşî, Yemen kadın kâhinleri Tureyfe, Sevdâ bint Zühre ve Zerâ bint Zuhayr sayılabilir (Mes'ûdî, II, 172-193).

Kur'an-ı Kerim'de kâhin kelimesi iki yerde geçmektedir (et-Tûr 52/29; el-Hâkka 69/42). Bunların birincisinde Peygamber'in kâhin veya cinlerin etkisinde kalmadığı, ikincisinde Kur'an'ın herhangi bir kâhinin sözü olmadığı bildirilmekte, dolayısıyla her iki âyetinde de Resûl-i Ekrem kâhinlikten tenzih edilmektedir. Ancak şeytan ve cinlerden bazılarının önceleri gök âlemine nüfuz etmeye çalışarak meleklerin konuşmalarına kulak verdikleri, daha sonra buna fırsat verilmediği (el-Hicr 15/18; es-Sâffât 37/7-10; el-Cin 72/8-9), insan ve cin şeytanlarının birbirine yaldızlı ve aldâtıcı sözler fıslıdayıp taraftarlarına telinde bulundukları (el-En'âm 6/112, 121) yönündeki âyetlerin ve bazı hadislerde zikredilen kâhinlerin (meselâ bk. Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 6, "Tefsîr", 15/1; 34/1; İbn Mâce, "Mukaddime", 13) İslâm

öncesi bilgi kaynaklarına işaret ettiği kabul edilir. Hz. Peygamber, kendisine kâhinlerin gaipen haber verme iddiasında bulundukları söylendiği zaman bu tür bilgilerin bir değerinin olmadığını bildirmiş, söylediklerinin bazan doğru çıktığı ifade edilince de bunların cinlerin kulak hırsızlığına dayandırılıp bir doğruya yüz yalanın karıştırılmasıyla ortaya çıktığını belirtmiştir (Buhârî, "Tıb", 46; "Tevhîd", 57; Müslim, "Selâm", 122-123).

Kâhinlerle cin ve şeytanlar arasında bir iletişimin bulunduğunu kabul edenler, bunun Resûl-i Ekrem'in nübüvvetinden sonra devam edip etmediği konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bir kısmına göre cinlerin gökten haber aşırmaları nübüvvet öncesi döneme ait olup daha sonra böyle bir olay gerçekleşmemiştir (Beyhakî, II, 237). İbn Haldûn'un da dahil olduğu bazı âlimler ise nübüvvetle birlikte gökten haber aşırmanın engellendiği ve sadece hayal gücüne dayalı kehanetin devam ettiği, Hz. Peygamber'in vefatından sonra ise cin ve şeytanlar vasıtasıyla haber aşırmanın tekrar başladığı görüşündedir (*Mukaddime*, I, 413; Mâverdî, s. 103; ayrıca bk. İSTİRÂK-ı SEM').

Tevhid ilkesine aykırılığı ve nübüvvetle alternatif olma tehlikesi sebebiyle İslâm dininde kehanet şiddetle yasaklanmıştır. Kur'an'da gayb bilgisinin sadece Allah'a ait olduğu (Yûnus 10/20; en-Neml 27/65), cinlerin gaybı bilmeyip (Sebe' 34/14) yaldızlı sözlerle birbirlerini aldatmaları (el-En'âm 6/112) haber verilmek suretiyle kâhinlerin bilgi kaynaklarının güvenilir olmadığına işaret edilir. Ebû Hanîfe, vahiy almaksızın insanların kalbinden geçenleri bildiğini ileri süren kişinin büyük günah işlemiş ve cehennemi hak etmiş olacağı'nı söyler (Beyâzîzâde Ahmed Efendi, s. 86). Öte yandan hadislerde de kehanet kesinlikle yasaklanmış, bilgi için kâhinlere başvuranın Hz. Peygamber'e indirilen vahiyleri inkâr etmiş olacağı (Ebû Dâvûd, "Tıb", 21; İbn Mâce, "Ta'hâret", 122; Tirmizî, "Ta'hâret", 102), kıldığı namazların kırk gün kabul edilmeyeceği (Müslim, "Selâm", 125) ve cennete giremeyeceği (*Müşned*, III, 14) bildirilmiştir. Asr-ı saâdet'te kâhinlere yönelik uygulama da aynı istikamette olmuş, Resûl-i Ekrem, Muâviye b. Hakem es-Sülemî'yi kâhinlere başvurmadan ve kuşların uçuş şekline hükümler çıkarmaktan menetmiş (a.g.e., III, 443; V, 447-448), ayrıca kehanet karşılığında bedel alınmasını yasaklamıştır (a.g.e., IV, 118; Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", 26). Hz. Ebû Bekir de bir seferinde